

VLADIMIR NABOKOV • **Karanlıkta Kahkaha**

Kelebek: Large Tree Nymph • Fotoğraf: Nabokov Karşılaştırmalı Zooloji
Müzesi'nde, Harvard, 1947 (Joffé)

Laughter in the dark

© 1938 Bobbs-Merrill Company, New York

© 1956 Vladimir Nabokov

Bu kitabın yayın hakları The Wylie Agency'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 259 • Çağdaş Dünya Edebiyatı 50

ISBN-13: 978-975-470-357-3

© 1993 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-6. Baskı 1993-2016, İstanbul

7. Baskı 2021, İstanbul

DİZİ EDITÖRÜ Fatih Özgüven

DİZİ KAPAK TASARIMI Bülent Erkmén

KAPAK UYGULAMA Esin Sarpkan

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ahmet Abbas

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VLADIMIR NABOKOV

Karanlıkta Kahkaha

Laughter in the dark

ÇEVİREN Pınar Kür

VLADIMIR NABOKOV 1899'da St. Petersburg'da doğdu. Varlıklı, liberal bir ailenin en büyük oğluydu. Bolşevikler iktidara geldiğinde aile Rusya'dan ayrılarak önce Londra'ya, sonra Berlin'e gitti. Nabokov, öğrenimini Cambridge, Trinity College'da tamamladı. 1923 ile 1940 arasında anadilinde romanlar, hikâyeler, oyunlar, şiirler yazdı ve kuşağının seçkin Rus göçmen yazarlarından biri olarak ün kazandı. 1940 yılında karısı ve oğluyla ABD'ye göç etti ve 1941'den 1948'e kadar Wellesley College'da dersler verdi. 1955'te yayımlanan *Lolita*'nın (İletişim, 1999) dünya çapındaki başarısından sonra, 1959'da Cornell Üniversitesi Rus Edebiyatı profesörlüğünden emekli olarak İsviçre'ye yerleşti. Nabokov, İngilizce yazdığı ilk romanı *The Real Life of Sebastian Knight*'ı (*Sebastian Knight'in Gerçek Yaşamı*, İletişim, 2003) 1941'de yayımladı ve ondan sonra bu dili şaşırtıcı bir yaratıcılıkla kullanarak eserlerini İngilizce yazmaya devam etti. Vladimir Nabokov 1977'de, İsviçre'nin Montreux kentinde öldü. *Lolita* dışında, önemli romanları arasında, fantastik bir aile romanı parodisi olan *Ada or the Ardor* (*Ada ya da Arzu*, İletişim, 2002) sayılmalıdır. İletişim Yayınları'ndan çıkan diğer kitapları: *Karanlıkta Kahkaha* (1993), *Pnin* (1999), *Bir Günbatımının Ayrıntıları* (1999), *Rua, Dam, Vale* (2000), *Lujin Savunması* (2001), *Cinnet* (2003), *Göz* (2005), *İnfaza Çağrı* (2007), *Saydam Şeyler* (2010), *Konuş, Hafıza* (2011), *Nikolay Gogol* (2012), *Maşenka* (2012), *Laura'nın Aslı* (2012), *Rus Edebiyatı Dersleri* (2013), *Solgun Ateş* (2013), *Edebiyat Dersleri* (2014), *Don Quijote Dersleri* (2016), *Yetenek* (2016).

BİR

Bir zamanlar, Almanya'nın Berlin kentinde Albinus adında bir adam yaşırdı. Zengindi, saygındı, mutluydu; günün birinde gencecik bir metres uğruna karısını terketti; sevdi; sevilmedi; ve yaşamı felâketle son buldu.

Öykünün hepsi bu kadar. Biz de hiç üstünde durmayabirdik, eğer anlatmaktan keyif alıp kâr elde edebileceğimizi bilmeseydik. Üstelik, her ne kadar bir insan yaşamının özeti, yosunla çerçevenilmiş olarak, bir mezar taşının üstüne kolayca sığarsa da, ayrıntılar her zaman hoşâ gider.

Gecelerden bir gece, Albinus'un aklına çok nefis bir fikir geldi. Fikir tümüyle ona ait sayılmazdı, doğru. Aslında Conrad'ın (ünlü Polonyalı değil, Udo Conrad: hani şu Unutkan Bir Adamın Anıları'nı, bir de son gösterisinde kendi kendini yokeden sihirbazın öyküsünü yazan adam) bir cümlesinden esinlenmişti. Her neyse, bu fikri severek, onunla oynayarak, onu geliştirerek kendi kendisine mâletmişti – aklın açık şehrinde bir şeye yasal olarak sahip olmak için yeterlidir bunlar. Bir sanat eleştirmeni ve tablo uzmanı olarak, sık sık kendi kendine oynadığı bir oyun vardı: gerçek yaşamda karşı-

laştığı manzaraları ve yüzleri, eski ustalardan birinin elinden çıkmış bir tabloya benzetmek... Bu oyun onun yaşamını, şahane sahte tablolarından oluşan güzel bir resim galerisine dönüştürmüştü. Derken bir gece, bilgili kafasını biraz dinlendirmek istediğinden, sinema sanatı üzerine küçük bir deneme (öyle parlak bir şey değil, çünkü kendisinin fazla yetenek sahibi olduğu söylenemezdi) yazmaya koyulduğunda, o nefis fikir geldi aklına.

O tarihlerde yeni yeni görülmeye başlanan hareketlendirilmiş renkli çizimlerle ilgiliydi bu fikir. Aynı yöntemin ünlü bir tabloya (tercihan Hollanda Ekolü'nden) uygulanması, beyaz perdede, canlı renklerle kusursuz olarak oluşturulduktan sonra tablonun canlandırılması –hareketlerin tablodaki durağan görünümle tam bir uyum içinde olması koşuluyla– ne kadar büyüleyici olurdu, diye düşündü. Diyelim bir meyhanе sahnesi: küçük küçük insanlar tahta masalarda oturmuş kafa çekiyorlar, güneşli avluda atlar eyerlenmiş duruyorlar –derken hepsi birden canlanıyor, kırmızılı adam elindeki maşrapayı masanın üstüne bırakıyor, tepsi taşıyan kız onu tutmaya çalışan kollardan kurtuluyor, eşikteki tavuk yerden bir şeyler gagalamaya başlıyor... Olay şöyle devam edebilir: insan figürleri o resimden çıkıp aynı ressamın bir başka tablosuna, kahverengi bir gökyüzü ve donmuş kanal peyzajına girebilir, resmin eski üslû yumuşak kavislerine uyarak o tarihlerde kullanılan garip patenlerle buz üstünde kayabilirler; ya da, sisler içinde, ıslak bir yolda ilerleyen birkaç atlı – sonunda hepsi başlangıçtaki sahneye dönerler; yavaş yavaş, birer birer figürler ve ışık aynı düzene döner, hep si yerli yerine yerleşir ve film en baştaki tabloyla sona erer. İtalyan eserleriyle de denenebilir aynı şey: Uzakta mavi bir tepe, kıvrımlı beyaz bir patika, yukarı tırmanan minik minik insanlar. Hattâ, dinsel konulara da el atılabilir, ama yalnızca insan figürlerinin küçük olduğu tablolar seçilmek şartıy-

la. Bunu çizecek adam yalnızca sözkonusu ressam ve dönemi hakkında derin bilgilere sahip olmakla kalmayacak, aynı zamanda, üretilen hareketlerle eski ustanın sabitleştirdiği duruşlar arasında bir çelişki doğmamasını sağlayacak ölçüde yeteneğe sahip olacak... Gene de yapılabilir, evet başarılabılır böyle bir şey. Bir de renkler... çocuklar için üretilen çizgi filmlerdekinden çok daha üstün olacaklardır. Nasıl da güzel bir öykü anlatılabilir: sanatçının görme gücünün öyküsü, göz ile fırçanın birlikte çıktıkları mutlu yolculuk, ve o sanatçının tarzından, onun kendi bulduğu renklerle donatılmış bir dünya!

Bir süre sonra bu fikrini bir film yapımcısına açtı, ama adam hiç de coşmadı. Dedi ki, böyle bir çalışma çok ince işmiş, canlandırma yöntemlerinde yenilikler yapılmasını gerektirmiş ve çok büyük bir paraya mâl olurmuş; dedi ki, böyle bir film çok uzun ve ayrıntılı bir çalışma gerektirdiğinden birkaç dakikadan fazla süreli olamazmış ve ne kadar kısa olursa olsun milleti sıkıntıdan bayıltacağından ancak düş kırıklığı yaratabilirmiş.

Albinus bir başka sinemacıyla daha konuştu, o da işi ciddiye almaya yanaşmadı. “İyice basit bir şeyle başlayabiliriz,” dedi Albinus, “bir kilise vitrayının canlanması örneğin, hareketlenen bir arma, bir iki aziz ya da azize.”

“Korkarım olmaz,” dedi öteki. “Bu kadar fiyakalı şeylere para yatırmayı göze alamayız.”

Ama Albinus fikrinden bir türlü vazgeçmedi. Günün birinde ona Axel Rex adında çok becerikli bir adamdan söz ettiler. Bir sürü garip işi başarmakta üstüne yokmuş, hattâ bir süre önce eski bir Acem masalını çizgi film olarak gerçekleştirmiş, ancak Parisli entellerin pek bayıldıkları bu filme para yatan adam meteliksiz kalmış. Albinus bu adamla görüşmeye çalıştı, ama onun kısa bir süre önce Amerika’ya döndüğünü, orada resimli bir gazetede karikatür çizdiğini öğ-